

**КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО
ТА КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС**

Коробка О.С.,
*старший викладач кафедри правосуддя
Сумського національного аграрного університету*

УДК 343.57

**ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТРАВМАТИЗМУ
НА ДОРОГАХ УКРАЇНИ З ВИНИ НЕТВЕРЕЗИХ ВОДІЇВ**

Збільшення потужності та швидкості руху транспортних засобів, їхньої кількості, що має важливе значення для розвитку суспільства, викликає і негативні явища, оскільки більш тяжкими стають наслідки автотранспортних аварій, гинуть люди.

Дорожно-транспортні пригоди, вчинені водіями, особливо у стані сп'яніння, зазвичай заподіюють вкрай тяжкі наслідки та значну кількість загиблих [1], але, незважаючи на широкий суспільний резонанс, ці правопорушення не завжди дістають належного покарання, що, у свою чергу, сприяє поширенню уявлення про те, що керування у нетверезому стані не є чимось небезпечним. За інформацією Українського медичного центру безпеки дорожнього руху та інформаційних технологій Міністерства охорони здоров'я України, за 2015 р. вчинено 2 135 дорожно-транспортних пригод (далі – ДТП) за участю водіїв у нетверезому стані [2]. Унаслідок цього загинуло 282, а травмовано 2 894 людини. Показник смертності на 1 млн. населення в Україні складає 106 осіб, хоча, наприклад, в Італії – 68, Німеччині – 45, Великій Британії – 31 особа. Україна перебуває на одному з перших місць в Європі за кількістю загиблих у ДТП за участю нетверезих водіїв. На сьогодні спостерігається активізація законотворчості [3] та громадськості в напрямку збільшення відповідальності за злочини, вчинені у нетверезому стані [4].

Кримінально-правові проблеми злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, зокрема злочинів, учинених нетверезими водіями, досліджувалися багатьма вченими: О.О. Балобановим, В.І. Борисовим, С.В. Гізімчуком, В.С. Гуславським, В.І. Касинюком, З.Г. Корчевою, О.М. Котовенком, В.Г. Мокашвілі, В.А. Мисливим, О.М. Опальченком, В.М. Пруссом, В.П. Тихим та ін.

Метою статті є спроба визначити та проаналізувати особливості кримінальної відповідальності водіїв, що вчинили дорожно-транспортні пригоди особливо у стані алкогольного сп'яніння, а також криміналізувати сам факт управління транспортом нетверезими водіями.

Основними причинами високих показників смертності внаслідок дорожно-транспортних пригод, особливо за участю водіїв у нетверезому стані, перш за все, є відсутність дисципліни серед водіїв транспортних засобів, їхній низький професійний

рівень, відсутня особиста відповідальність та ігнорування правил дорожнього руху, а також неналежний контроль із боку керівництв транспортних організацій та поліції за дотриманням ними правил дорожнього руху та стану, в якому ті перебувають. На аварійність впливає і стан доріг України.

Серед різноманітності правових норм, спрямованих на попередження негативних наслідків, особливо з причини керування транспортними засобами у нетверезому стані, велике значення має кримінальне законодавство у частині передбачення відповідного покарання як до п'яних водіїв, що скоїли злочин, так й інших відповідальних осіб.

На відміну від українського, радянське кримінальне законодавство передбачало відповідальність за сам факт керування транспортним засобом у стані сп'яніння. Проте ця норма на практиці майже не застосовувалася, і тому у подальшому відбулася її декриміналізація. На думку А.І. Коробєєва, декриміналізація цього діяння має супроводжуватись встановленням жорстких заходів адміністративної відповідальності за подібне правопорушення та введення такої кваліфікуючої ознаки, як стан сп'яніння, у деякі склади злочинів [5, с. 97]. Однак ці положення так і не знайшли свого закріплення у кримінальному законодавстві.

У Кримінальному кодексі України (далі – КК) спеціальною нормою є ст. 286 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за діяння, що полягає у порушенні правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту і спричинило середньої тяжкості чи тяжкі тілесні ушкодження/смерть потерпілому. Воно може вчинятися шляхом дії або бездіяльності і полягає у: 1) вчиненні дій, які заборонені правилами (проїзд на забороняючий сигнал світлофора, експлуатація автомобіля з певними технічними несправностями тощо); 2) невиконанні дій, які особа може і зобов'язана вчинити відповідно до вимог правил безпеки руху й експлуатації транспорту (незниження швидкості руху відповідно до дорожньої обстановки чи приписів дорожніх знаків, неправильне користування зовнішніми світловими приладами). Діяння при вчиненні цього злочину завжди пов'язане з недотриманням вимог відповідних нормативних актів – правил дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів. Такі правила

встановлені у законах та інших нормативно-правових актах [6]. З суб'єктивної сторони, злочин передбачений ст. 286 КК України характеризується необережною виною. Проте варто зауважити, що законодавець не виділяє окремою кваліфікуючою ознакою порушення правил дорожнього руху водіями у нетверезому стані, а бере за кваліфікаційну ознаку тяжкість наслідків, спричинених порушеннями правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту.

Застосування ст. 286 КК України в нинішній редакції бажаного ефекту не дає та і не може дати, адже не передбачає можливості застосування такого покарання, яке відповідало б тяжкості злочину. У ст. 286 КК України належним чином не враховується скоєння злочину в стані алкогольного сп'яніння, яке нині є тільки обтяжуючою обставиною і на кваліфікацію не впливає. Наприклад, ч. 2 ст. 286 КК України передбачає покарання у вигляді позбавлення волі від 3 до 8 років за спричинення смерті або тяжких тілесних ушкоджень потерпілому внаслідок порушення правил безпеки дорожнього руху, а ч. 3 ст. 286 КК України за спричинення смерті кільком особам від 5 до 10 років позбавлення волі.

Найбільше покарання п'яний водій може отримати за позбавлення життя однієї людини – це 8 років позбавлення волі, а кількох осіб – 10 років позбавлення волі. Це означає, що якщо з вини п'яного водія загинуть десятки людей, то кримінальний закон передбачає максимально 10 років позбавлення волі. Вважається, що таке покарання несправедливе і не відповідає тяжкості скоєного діяння. Ч. 3 ст. 286 КК України в редакції 2001 р. передбачала за спричинення смерті кільком особам верхню межу позбавлення волі 12 років, а уже в редакції 2008 р. ця межа становить тільки 10 років. Звідси випливає те що чинне кримінальне законодавство повною мірою не працює, бо не створює ефективного механізму попередження травматизму та смертності на дорогах України. На жаль, дороги України стали найнебезпечнішою територією.

Необхідність встановлення кримінальної відповідальності за сам факт управління транспортними засобами в нетверезому стані та підвищення відповідальності за тяжкі наслідки зумовлена небезпечністю діяння, адже всі знають про негативний вплив алкоголю на можливість керувати транспортним засобом. Тим не менше багато водіїв нехтують цією засторогою і, перебуваючи у нетверезому стані, керують транспортним засобом, хоча кожен усвідомлює, чи має усвідомлювати можливі наслідки такої поведінки. Така пропозиція відповідає світовій практиці: так, ст. 178 КК Республіки Польща передбачає, що у разі вчинення транспортного злочину водієм, який був у стані сп'яніння, суд призначає йому покарання у вигляді позбавлення волі в межах, встановлених законом, збільшених наполовину. Тобто, якщо, за загальним правилом, за ДТП, що спричинило тяжку шкоду здоров'ю потерпілого або його загибель, винному загрожує до 8 років позбавлення волі, то за це ж саме, вчинене у стані сп'яніння – до 12 років.

Практика законодавчого встановлення більш суворого покарання за заподіяння шкоди під час ДТП водіями у стані сп'яніння застосовується у майже всіх штатах США [1].

Вбачається, що в такій редакції ст. 286 КК України не може стати фактором, який би утримував від водіння у нетверезому стані. Зазначене зумовлює необхідність внести зміни до кримінального законодавства України та встановити покарання за загибель людей на дорогах із вини п'яних водіїв, передбачивши верхню межу покарання у вигляді 15 років ув'язнення за загибель однієї людини, а за загибель двох і більше осіб – довічне ув'язнення. Крім цього, треба підвищити кримінальну відповідальність осіб, які не виконують свої обов'язки з недопущення п'яних водіїв до керування транспортними засобами.

До проблем відповідальності за злочини, вчинені водіями у нетверезому стані, належить і неузгодженість адміністративного та кримінального покарання. Так, внесення відповідних змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення зумовило неузгодженість із Кримінальним кодексом України. Адміністративна відповідальність настає за керування транспортним засобом у стані сп'яніння, максимальним покаранням передбачається можливість позбавлення права на керування транспортними засобами строком до 10 років у разі систематичності порушення. КК України, у свою чергу, передбачає можливість такого позбавлення лише до 3 років. Очевидно, що адміністративне покарання не може бути суворішим за кримінальне. У зв'язку з цим у літературі пропонується надати судам право призначати додаткове покарання у вигляді позбавлення права на керування транспортним засобом на строк до 10 років [1]. З метою попередження означених злочинів вважаємо ефективним внесення змін до КК України у частині додаткового покарання за керування у нетверезому стані максимально у вигляді довічного позбавлення права керування транспортним засобом. Наприклад, таке покарання передбачено законодавством Німеччини, у разі вмісту алкоголю у крові водія більше, ніж 3,0 проміле [7].

У кримінальному праві давно точаться суперечки щодо психічного ставлення особи до вчинення нею дорожньо-транспортних пригод із суспільно небезпечними наслідками [8]. У своїй основі це стосується самої природи злочинної самонадіяльності і недбалості та їх розмежування з умислом, що має велике значення для кваліфікації конкретних злочинних діянь й індивідуалізації кримінальної відповідальності за ці форми вини. Сьогодні особливою гостротою набуло питання визначення об'єктивної поведінки, пов'язаної зі злочином, вчиненим внаслідок порушення правил дорожнього руху у стані сп'яніння з людськими жертвами. Це пов'язано з тим, що суспільство занепокоєне аварійністю, що зростає, та відчуттям безкарності за скоєння цих дій.

У зв'язку з вищевикладеним вважається за доцільне внести зміни до КК України та передбачати кримінальну відповідальність за сам факт керування транспортними засобами у стані сп'яніння повер-

нувшись до практики, яка існувала за радянського законодавства і неодноразово пропонувалася теоретиками та практиками у період незалежності [9]. Вважається, що встановлення кримінальної відповідальності за вказані дії буде обставиною, яка вплине на оздоровлення ситуації на дорогах України.

Пропонується КК України доповнити статтею 286¹, яка буде спеціальною стосовно ст. 286 і викласти її в такій редакції: ст. 286¹ «Керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. Частина перша: керування транспортними засобами або суднами, які перебувають у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, або під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції два і більше разів протягом 12 місяців, незалежно від притягнення до адміністративної відповідальності, карається позбавленням волі до 5 років із позбавленням права управляти транспортними засобами до 5 років. Частина друга: ті самі діяння, якщо вони спричинили потерпілому тілесні ушкодження (середньої або тяжкі), карається позбавленням волі від п'яти до десяти років із позбавленням права керувати транспортними засобами до 10 років. Частина третя: діяння передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони спричинили загибель людини карається позбавленням волі від 7 до 15 років, а при загибелі двох і більше осіб від 10 до 15 років або довічним позбавленням волі з позбавленням права керувати транспортним засобом довічно та конфіскацією транспортного засобу».

Ураховуючи те, що в КК України уже є стаття, яка передбачає кримінальну відповідальність за вбивство на дорогах (ст. 286), а скоєння цього злочину в стані сп'яніння вважається тільки обтяжуючою обставиною, то нова ст. 286¹ буде спеціальною і має застосовуватись у всіх випадках смерті або тілесних ушкоджень з вини нетверезих водіїв, що викликано алкогольним, наркотичним чи іншим сп'янінням або впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції. У всіх інших випадках травматизму або смертності на дорогах буде діяти ст. 286 КК України.

Хочемо зазначити, що викладені положення суперечать сучасним реаліям кримінального права та викликають зауваження і критику законодавця, зокрема, злочини, пов'язані з порушенням правил дорожнього руху та експлуатації транспорту, належать до необережних злочинів, а не до тяжких та особливо тяжких, і за злочини, вчинені з необережності, не передбачається довічне ув'язнення або позбавлення волі більше 10 років навіть за умови загибелі бага-

тьох людей. Проте вважається, що запропоновані зміни є вкрай необхідними, соціально значущими і зумовлять поліпшення ситуації, що на сьогодні склалася на дорогах.

З огляду на вищесказане, треба відзначити актуальність проведеного дослідження. Варто констатувати наявність прогалини у кримінальному законодавстві в частині встановлення кримінальної відповідальності за сам факт керування транспортними засобами у нетверезому стані та прирівняння покарання за ДТП з вини нетверезих водіїв, за умови настання тяжких наслідків, до покарання за умови вбивства та навмисне тілесні ушкодження. Це зумовлює потребу невідкладного внесення відповідних змін до КК України. Подальшого вивчення потребує можливість конфіскації транспортного засобу, за умови вчинення ДТП водієм у нетверезому стані, навіть без наявності загиблих або травмованих.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Посилення відповідальності за нетверезе керування – вимога часу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gurt.org.ua/news/informator/20010/>.
2. ДТП за період 01.01.2015–31.11.2015 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://umcbdr.com.ua/dtp-za-period-01-01-2015-31-11-2015/>.
3. Проект Закону про доповнення Кримінального кодексу України статтею 286-1 (керування транспортними засобами або суднами особами, які перебувають у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45779.
4. Електронні петиції: Кримінальна відповідальність за водіння ТЗ у нетверезому стані [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://petition.president.gov.ua/petition/21692>.
5. Коробеев А. Транспортные преступления : Пути и способы совершенствования законодательной конструкции / А. Коробеев // Правоведение. – 1989. – № 2. – С. 95–99.
6. Коментар до Кримінального кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/283.php>.
7. Орлов К., Зигманн А. Сколько можно выпить за рулем в Европе и России. Гамбург. – РБК. – 07.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org/ru/documents/charter/http://www.autonews.ru/autobusiness/news/1175756/>.
8. Загублене життя – Аналітична юриспруденція [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://yurincom.com/ua/legal_practice/analitichna_yurysprudentsiia/zagublene_zhyttia-publication/.
9. Боротьба з нетверезими водіями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kievskiyud.od.ua/press-department/all-news/2142-borotba-z-netverezimi-vodiyami>.

Коробка О.С. ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТРАВМАТИЗМУ НА ДОРОГАХ УКРАЇНИ З ВИНИ НЕТВЕРЕЗИХ ВОДИЇВ

Автором статті висвітлюються деякі проблемні питання щодо попередження травматизму та смертності на дорогах України та особливості кримінальної відповідальності водіїв, як за управління транспортними засобами у стані алкогольного сп'яніння, що призвело до ДТП із тяжкими наслідками, так і за сам факт такого управління. Пропонується посилити відповідальність, запровадивши довічне ув'язнення за вчинення злочину, що призвів до загибелі кількох осіб. Також відстоюється позиція збільшення додаткового покарання, зокрема конфіскацію транспортного засобу та позбавлення права керувати транспортним засобом довічно.

Ключові слова: порушення правил безпеки дорожнього руху, скоєння ДТП у стані алкогольного сп'яніння, факт керування транспортними засобами у стані сп'яніння, смерть або тілесні ушкодження з вини нетверезих водіїв.

Коробка А.С. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМНЫЕ ВОПРОСЫ ПО ПРЕДУПРЕЖДЕНИЮ ТРАВМАТИЗМА НА ДОРОГАХ УКРАИНЫ ПО ВИНЕ НЕТРЕЗВЫХ ВОДИТЕЛЕЙ

Автором статьи освещаются некоторые проблемные вопросы по предупреждению травматизма и смертности на дорогах Украины и особенности уголовной ответственности водителей, как за управление транспортными средствами в состоянии алкогольного опьянения, приведшие к ДТП с тяжелыми последствиями, так и за сам факт такого управления. Предлагается усилить ответственность введением пожизненного заключения за совершение преступления, которое привело к гибели нескольких человек. Также предлагается увеличить дополнительные наказания, включая конфискацию транспортного средства и лишение права управлять транспортным средством пожизненно.

Ключевые слова: нарушения правил безопасности дорожного движения, совершение ДТП в состоянии алкогольного опьянения, факт управления транспортными средствами в состоянии опьянения, смерть или телесные повреждения по вине нетрезвых водителей.

Korobka O.S. SOME PROBLEMATIC ISSUES CONCERNING PREVENTION OF ROAD TRAFFIC INJURIES IN UKRAINE CAUSED BY DRUNK DRIVING

The author of this article highlights some of the problematic issues concerning prevention of injuries and fatalities on the roads of Ukraine and peculiarities of criminal responsibility of drivers both for drunk driving, which led to the road accident with serious consequences, and for the very fact of such driving. The aim of the article is an attempt to identify and analyze the features of the criminal responsibility of drivers who cause traffic accidents especially in the state of alcoholic intoxication, as well as to criminalize the fact of drunk driving.

Among a variety of legal provisions aimed at preventing the negative consequences, particularly due to drunk driving, the author considers it necessary to criminalize the mere fact of drunk driving and to increase the responsibility for the grave consequences of road accidents caused by drunk drivers.

According to the author the relevance of the study should be noted. The author notes that there are gaps in the criminal law with regard to the establishment of criminal responsibility for the fact of drunk driving, and equating punishment for road accidents caused by drunk drivers, upon the occurrence of serious consequences with the punishment for murder and intentional corporal injury. This fact, in the author's opinion, necessitates immediate amendments to the Criminal Code of Ukraine. The possibility of vehicle confiscation for drunk driving and causing the road accident even without the victims (the dead or injured) needs further study.

The author proposes to enhance responsibility by introducing life imprisonment if the offence results in the death of several human beings. Besides, the author advocates the position to increase the additional penalties, such as vehicle confiscation and deprivation of the right to drive a vehicle for life.

Key words: violation of traffic rules safety, causing a traffic accident while intoxicated, fact of drunk driving, death or corporal injury caused by drunk drivers.